

Valanvisning 3: Röstningen på valdagen och rösträkning

LAGTINGS- OCH KOMMUNALVALET 2023

Dnr: ÅLR 2022/2992

Datum: 14.9.2023

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Innehållsförteckning

Till läsaren.....	3
1 Allmänt om lagtings- och kommunalvalet 2023.....	4
2 Centrala principer vid val på Åland	5
3 Allmänt om röstningen på valdagen och rösträkningen.....	6
4 Den kommunala centralvalnämndens uppgifter	7
4.1 Inför valdagen	7
4.1.1 Allmänt om centralvalnämnden	7
4.1.2 Meddelande om valförrättningen.....	7
4.1.3 Utbildning av kommunens valmyndigheter	7
4.1.4 Vallokaler förbereds	8
4.1.4.1 Lokaler och valmaterial	8
4.1.4.2 Justitieombudsmannens avgöranden (statliga val)	10
4.1.5 Barnens val	11
4.1.6 Vallängderna	11
4.2 Under valdagen	12
4.3 Efter valdagen	13
4.3.1 Kontrollräkning av rösterna och fastställande av valets resultat.....	13
4.3.2 Högsta förvaltningsdomstolens avgöranden om giltiga/ogiltiga röster (statliga val).....	14
4.3.3 Offentliggörande och rapportering av valresultatet	15
4.3.4 Arkivering, returnering och förvaring.....	15
4.4 Ett exempel på uträkning av valresultatet	16
4.5 Checklista för den kommunala centralvalnämnden rörande röstningen på valdagen.....	18
5 Valnämndens uppgifter.....	19
5.1 Allmän information om valnämndens uppdrag	19
5.2 Förberedelser inför valdagen	19
5.2.1 Utbildning, information och schemaläggning	19
5.2.2 Skydd av valhemligheten om antalet förtidsröster är litet eller i små röstningsområden	20
5.2.3 Vallokalen förbereds	20
5.2.4 Att tänka på vid utformning av vallokalen	22
5.2.5 Allmän information om vallängden	23
5.3 Valförrättningen på valdagen	24
5.3.1 Allmänna bestämmelser	24

5.3.2 Röstningen inleds.....	26
5.3.3 Röstningen genomförs.....	26
5.3.4 Röstningen avslutas.....	28
5.4 Rösträkning och rapportering av det preliminära resultatet.....	28
5.4.1 Allmänt	28
5.4.2 Valnämndens åtgärder för att räkna rösterna	29
5.4.3 Returnering av överblivet material	31
6 Kostnadsfördelning och ersättning	32
7 Mer information och kontaktuppgifter	33
7.1 Valinformationstjänsten	33
7.2 Centralnämnden för lagtingsval	33
7.3 Val.ax.....	33
7.4 Valresultat.ax	33

Till läsaren

Ålands landskapsregering utfärdar med stöd av 121 § vallagen (2019:45) för Åland dessa anvisningar för vederbörande valmyndigheter.

Välkommen till ditt viktiga uppdrag i demokratins tjänst! Ditt uppdrag är ansvarsfullt, så var noggrann. Vallagen, valanvisningarna och utbildning av landskapsregeringen och kommunen ger dig all information som du behöver.

Inled ditt arbete med att studera vallagen. Du hittar den här: (<https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/201945>). Bekanta dig med vallagen och ha den till hands när du sköter ditt uppdrag.

När du har studerat vallagens bestämmelser om ditt uppdrag, läs den här anvisningen för ytterligare information.

På valmyndigheters verksamhet tillämpas dessutom kommunallagen (1997:73) för landskapet Åland (<https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/201945>) och förvaltningslagen (2008:9) för landskapet Åland (<https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/20089>). Principerna för god förvaltning gäller också valmyndigheter. Det innebär t.ex. att du som valmyndighet ska sköta dina uppgifter utan att diskriminera någon och betjäna dem som röstar på ett korrekt och vänligt sätt.

På val.ax finns specifik information för valmyndigheter (<https://www.val.ax/valmyndigheter>).

Ha alltid vallagen och valanvisningarna till hands när du sköter dina uppgifter, så har du svaren på de flesta frågor som kan uppstå.

Tack för din insats!

Kontaktuppgifter till landskapsregeringen:

Rasmus Lindqvist, rättssakkunnig

018 25 193

rasmus.lindqvist@regeringen.ax

valinfo@regeringen.ax

1 Allmänt om lagtings- och kommunalvalet 2023

Ålands befolkning företräds i fråga om självstyrelsen av Ålands lagting. Lagtinget består av 30 ledamöter som väljs för fyra år åt gången. Ordinarie lagtingsval förrättas den tredje söndagen i oktober vart fjärde år. Om rösträtt i lagtingsval föreskrivs i 6 § i lagtingsordningen (2011:97) för Åland. Om valbarhet i lagtingsval föreskrivs i 7 § lagtingsordningen. En väljare har rösträtt i lagtingsvalet om personen senast på valdagen fyller 18 år (i valet 2023 ska personen vara född senast den 15.10.2005) och har åländsk hembygdsrätt.

Alla kommuner har ett fullmäktige som utövar kommunens beslutanderätt. Kommunernas fullmäktige utses för fyra år åt gången. Antalet fullmäktigeledamöter som ska väljas bestäms i förhållande till kommunens invånarantal på valårets första dag enligt vad som anges i 38 § i kommunallagen (1997:73) för landskapet Åland. Kommunens fullmäktige kan även besluta om antalet ska vara lägre eller högre än vad som anges i 38 § kommunallagen.

Ordinarie kommunalval förrättas den tredje söndagen i oktober vart fjärde år (samtidigt som lagtingsval). Om rösträtt och valbarhet i kommunalval föreskrivs i 30 och 36 §§ kommunallagen och i 1 § i landskapslagen (1997:63) om rösträtt och valbarhet i kommunalval för personer som saknar åländsk hembygdsrätt. En väljare har rösträtt i kommunalval om personen senast på valdagen fyller 18 år och är bosatt i en åländsk kommun den 1 september 2023 och har åländsk hembygdsrätt *eller* har haft sin hemort i en åländsk kommun under ett helt år före valdagen. Personen får rösta i den kommun där den är bosatt den första september (även om personen skulle flytta efter detta datum).

Bestämmelser om förrättande av val finns i [vallagen \(2019:45\) för Åland](#). Vallagen är detaljerad och beskriver exakt hur valförrättningen ska gå till. **Det rekommenderas att samtliga valfunktionärer bekantar sig med vallagen.**

I 7 § vallagen föreskrivs om valmyndigheter. Landskapsregeringen har det övergripande ansvaret för valens genomförande. Övriga valmyndigheter är centralnämnden för lagtingsval, de kommunala centralvalnämnderna, valnämnderna, valbestyrelserna och valförrättarna. Valmyndigheterna ska sköta sitt uppdrag opartiskt.

Lagtings- och kommunalval förrättas den 15 oktober 2023. Förtidsröstningstiden på Åland pågår mellan den 30 september – 10 oktober. Förtidsröstningstiden vid allmänna förtidsröstningsställen utanför Åland pågår mellan den 30 september – 5 oktober.

Information om val på Åland finns huvudsakligen på hemsidan [val.ax](#). En tidtabell över valåret hittas här (skriv ut): <https://www.val.ax/valmyndigheter/valtidtabell-2023>

Som övergripande valmyndighet strävar landskapsregeringen efter att ständigt förbättra genomförandet av lagtings- och kommunalval. Därför är det viktigt att landskapsregeringen får information om praktiska saker som kan förbättras. Genom en händelserapportering (<https://www.val.ax/om-val-pa-aland/handelserapportering-valet-2023>) kan du meddela landskapsregeringen om praktiska saker som kan förbättras. **Tillsammans förbättrar vi de allmänna valen!**

2 Centrala principer vid val på Åland

Enligt 6 § 1 mom. lagtingsordningen för Åland (2011:97) har alla röstberättigade lika rösträtt i val till lagtinget där lagtingsledamöterna väljs genom direkta, proportionella och hemliga val. Enligt 37 § kommunallagen har alla röstberättigade lika rösträtt i val till kommunfullmäktige där fullmäktigeledamöterna väljs genom direkta, proportionella och hemliga val.

- **Allmän och lika rösträtt** innebär att rösträtten enbart är beroende av sådana allmänna krav som varje medborgare i allmänhet uppfyller. Vid lagtingsval finns det exempelvis endast två villkor för rösträtt: 18 års ålder och åländsk hembygdsrätt. Varje röstberättigad har lika rätt att påverka valresultatet, alla har en röst.
- **Valen är direkta**, vilket innebär att en väljare röstar direkt på den person som han eller hon vill att ska bli vald. Varje kandidat har ett eget nummer som väljaren antecknar på valsedeln vid röstningen.
- **Valen är proportionella**, vilket betyder att antalet kandidater som väljs från varje gruppering står i proportion till antalet röster grupperingen får i jämförelse med andra grupperingar.
- **Valen är hemliga**, vilket betyder att varken valmyndigheterna eller någon annan får veta vem en väljare har röstat på eller om väljaren eventuellt lämnat in en blank valsedel. Huruvida väljaren har utövat sin rösträtt, d.v.s. huruvida väljaren har röstat eller inte, är dock inte hemligt.

3 Allmänt om röstningen på valdagen och rösträkningen

I lagtings- och kommunalvalet 2023 infaller **valdagen den 15 oktober**. Kommunerna ansvarar för att ordna röstningen på valdagen. Röstningen på valdagen ordnas i *vallokaler*. **På valdagen ska vallokalerna vara öppna för röstning mellan klockan 9 och 20.**

Kommunstyrelsen fattar beslut om en vallokal i varje röstningsområde. I valanvisning 1 2023 bestäms att kommunen ska meddela sina beslut om vallokaler senast den 1 september till landskapsregeringen och Statens Ämbetsverk på Åland.

Enligt 53 § vallagen ska vallokalerna vara tillgängliga för alla väljare utan hjälp. Alla vallokaler ska ha ett utrymme som är lämpligt för röstningen. Det ska finnas tillräckligt med plats också för väljare som inväntar sin tur att rösta. Den kommunala centralvalnämnden ansvarar för vallokalerna i kommunen

På valdagen sker även räkning av förtidsrösterna och preliminär räkning av rösterna som avgetts på valdagen. Centralnämnden för lagtingsval räknar förtidsrösterna i lagtingsvalet och de kommunala centralvalnämnderna räknar förtidsrösterna i respektive kommuns kommunalval. Valnämnderna i respektive vallokal utför preliminär räkning av valdagsrösterna för den egna vallokalen.

För att fastställa valresultatet inleder centralnämnden för lagtingsval och de kommunala centralvalnämnderna kontrollräkningen av rösterna måndagen den 16 oktober senast klockan 12.00. Centralnämnden för lagtingsval kontrollräknar rösterna i lagtingsval och de kommunala centralvalnämnderna kontrollräknar rösterna i respektive kommunalval. Centralnämnderna ska fastställa valresultatet senast torsdagen den 19 oktober.

4 Den kommunala centralvalnämndens uppgifter

4.1 Inför valdagen

4.1.1 Allmänt om centralvalnämnden

Beslutsförhet

Enligt 9 § vallagen ska fullmäktige i kommunen i januari valåret tillsätta en kommunal centralvalnämnd bestående av en ordförande, en vice ordförande och tre andra ledamöter. Fullmäktige utser samtidigt fem ersättare som uppställs i den ordning de avses träda in i stället för de ordinarie ledamöterna.

Den **kommunala centralvalnämnden är beslutsför då fem medlemmar är närvarande**. Kommunallagens bestämmelser om deltagande i sammanträde på distans tillämpas inte när det gäller sammanträden där valsedlar hanteras.

Jäv

Enligt 15 § 1 mom. vallagen får den som är kandidat i lagtings- och kommunalvalet inte vara medlem eller ersättare i den kommunala centralvalnämnden. I övrigt ska även bestämmelserna om jäv i [24 och 25 §§ i förvaltningslagen \(2008:9\) för landskapet Åland](#) iakttas. Detta innebär att en medlem eller ersättare i centralvalnämnden t.ex. är jävigt om en make, sambo, förälder, barn, syskon eller någon annan närstående är kandidat i lagtingsvalet.

Rätt att närvara vid centralvalnämndens sammanträden

Enligt 14 § vallagen beslutar varje valmyndighet (inklusive den kommunala centralvalnämnden) om rätten att närvara och yttra sig vid dess sammanträden för andra personer än dem som på grund av sina uppgifter enligt vallagen har rätt att delta i sammanträdet (t.ex. valombud vid vissa möten).

En valobservatör som utsetts av landskapsregeringen, av en behörig nordisk myndighet eller av ett behörigt internationellt organ har rätt att närvara då centralvalnämnden utför sina uppgifter.

4.1.2 Meddelande om valförrättningen

Enligt 52 § 3 mom. vallagen ska den kommunala centralvalnämnden senast sju dagar (**senast 8 oktober**) före valdagen meddela om valförrättningen (röstningen på valdagen) på det sätt kommunala tillkännagivanden görs offentliga. I meddelandet ska ingå information om kommunens röstningsområden och om var vallokalen i varje röstningsområde är belägen. Meddelandet kan med fördel publiceras i god tid inför den 8 oktober.

Centralnämnden för lagtingsval publicerar också ett meddelande om valförrättningen (senast den 8 oktober) på landskapsregeringens elektroniska anslagstavla och i båda tidningarna. I meddelandet anges kommunvis samtliga röstningsområden och vallokaler.

4.1.3 Utbildning av kommunens valmyndigheter

Centralvalnämnden eller dess personal ska se till att valnämndernas medlemmar och ersättare är medvetna om sina uppgifter och ansvar.

I syfte att uppfylla detta ska:

- landskapsregeringens anvisningar delas ut eller tillhandahållas elektroniskt,
- information om landskapsregeringens valutbildningar delges, samt
- vid behov ordnas interna valutbildningar inom kommunen.

Den 22.9 kl. 13.00 ordnas valutbildning 2 som behandlar röstningen på valdagen och valrapporteringsystemet. Utbildningen ordnas i auditorium Sälskär (Ålands lagting) men kan även följas via teams eller ses i efterhand. Utbildningen vänder sig till kommunernas kontaktpersoner i valfrågor, kommunala centralvalnämnder och valnämnder.

Den 26.9 kl. 18.00 ordnas test av valrapporteringsystemet. Testet sker elektroniskt samt via teams och vänder sig till kommunernas ansvarspersoner för valrapporteringsystemet.

4.1.4 Vallokalerna förbereds

4.1.4.1 Lokaler och valmaterial

Enligt 53 § 2 mom. vallagen ansvarar den kommunala centralvalnämnden för vallokalerna i kommunen. Centralvalnämnden bör i god tid före valdagen säkerställa att valnämnden i vallokalen har alla nödvändiga tillbehör till sitt förfogande.

Följande ska beaktas i förberedelserna:

- Vallokalen ska **vara tillgänglig för alla väljare utan hjälp**
 - Det måste vara möjligt att komma in i lokalen även för exempelvis en rullstolsburen person utan särskild hjälp. Även i övrigt ska lokalen vara utformad så att personer med olika slag av funktionsnedsättning kan utöva sin rösträtt utan hinder.
- Vallokalen ska ha ett **utrymme som är lämpligt för röstningen**. Det ska finnas tillräckligt med plats också för väljare som inväntar sin tur.
- I varje vallokal ska finnas minst en **valskärm/valbås** som garanterar att valhemligheten skyddas. Om möjlighet finns kan det vara ändamålsenligt att ha skilda valskärmar för kommunalvalet och för lagtingsvalet. På detta sätt minskas risken för sammanblandning mellan de båda valen, särskilt om väljarna får endast en valsedel åt gången. Förfaringssättet kan rekommenderas i de vallokaler där det är möjligt utgående från antalet röstande (i större vallokaler med fler väljare kan det vara svårt att genomföra).
 - Det är också viktigt att se till att personer med funktionshinder har ändamålsenliga möjligheter att rösta bekvämt och ostört, t.ex. vid ett särskilt avskärmat bord där man sittande kan fylla i valsedeln. En väljare måste inte fylla i sin valsedel innanför en skärm, men det ska göras på ett sådant sätt att valhemligheten är tryggad.
- Vägen till vallokalen ska märkas ut tydligt, t.ex. med **vägvisare och skyltar**.

- Eftersom valdagen är av stor betydelse för Åland och är att betrakta som en högtidsdag rekommenderar landskapsregeringen **flaggning** vid kommunkanslierna och vid de byggnader som fungerar som vallokaler i landskapet.
- **Sammanställningarna av kandidatlistor** för vardera valet (lagtingsvalet och kommunalvalet) ska finnas tillgängliga. Det ska vara tydligt för väljarna vilka kandidater som är uppställda i respektive val. Med fördel kan kandidatlistorna placeras på flera ställen, t.ex. i väntutrymmen, i vallokalen samt innanför varje valskärm.
- **Vallängden för röstningsområdet.** Vallängderna skickas till de kommunala centralvalnämnderna röstningsområdesvis då rösträttsregistret vunnit laga kraft. Centralvalnämnderna bör kontrollera att alla röstningsområdets vallängder är med och att de är felfria.
- **Valsedlarna** distribueras av landskapsregeringen till den kommunala centralvalnämnden i tillräckligt antal. De kommunala centralvalnämnderna fördelar i sin tur valsedlarna till varje valnämnd.
- Centralvalnämnderna ska se till att valnämnderna har **giltiga valstämplar** på valdagen. Centralvalnämnderna måste ovillkorligen kontrollera att varje valnämnd använder rätt stämpel. Sammanblandning med andra stämplor (t.ex. sådana som använts i statliga val eller med gammal benämning) får inte ske. Om äldre stämpel används ska centralnämnden även se till att det finns en **stämpeldyna** i vallokalen. Stämpeln ser ut som nedan:

- **Förseglingsstejp** tillhandahålls av landskapsregeringen i den mån det behövs. Gammal (åländsk) förseglingsstejp kan användas, med eller utan märkning.
- **Valurna** för varje vallokal.
- **Uppgift om kommunens övriga vallokaler** och indelningen i röstningsområden. Om en väljare kommer till fel vallokal ska valnämnden ge upplysning om rätt vallokal. Vid behov kan centralnämnden eller valinformationen kontaktas. Alla vallokaler finns även listade på val.ax.
- **Pennor** till väljare (och valfunktionärer). De pennor som används vid röstningen rekommenderas vara kulspeppennor. Tuschpennor eller motsvarande bör inte användas eftersom anteckningen kan ses genom valsedeln och äventyra valhemligheten.

Följande valmaterial ska finnas i vallokalen (sammanfattning):

- 1) Valskärmar/valbås
- 2) Valurna
- 3) Vallängden för röstningsområdet
- 4) Vita valsedlar för lagtingsval
- 5) Gröna valsedlar för kommunalval
- 6) Kandidatlistor för lagtingsvalet och kandidatlistor för kommunens kommunalval
- 7) Landskapsregeringens instruktioner till väljaren om röstning
- 8) Uppgift om kommunens övriga vallokaler och indelningen i röstningsområden
- 9) Skyltar med information om att lokalen är en vallokal och dess öppettider, exempelvis:
 - Skyltar som tillhandahålls av landskapsregeringen
 - Kommunens egna skyltar
- 10) Av landskapsregeringen utfärdade valstämplar (vid behov även stämpeldyna)
- 11) Förseglingsmaterial (säkerhetstejp)
- 12) Omslagspapper, snören och kuvert
- 13) Protokollsblanketter med bilagor för vardera valet
- 14) Västar för valfunktionärer
- 15) Pennor till väljarna, kulspetspennor rekommenderas
- 16) Förstoringsglas
- 17) Kontorsmaterial till valförrättarnas förfogande
- 18) Kopia av beslutet om tillsättande av valnämnden, där valnämndens sammansättning framgår
- 19) Landskapsregeringens valanvisningar

4.1.4.2 Justitieombudsmannens avgöranden (statliga val)

- En väljare hade inte kunnat ta sig in i valbåset med rullstol och hade varit tvungen att skriva sin kandidats nummer på valsedeln utanför röstningsbåset. Riksdagens justitieombudsman konstaterade i sitt avgörande (6.5.2004) att stadens centralvalnämnd borde ha sett till att förhandsröstningsstället lämpar sig för rullstolsburna personer. Säkerställande av rörelsehindrades valhemlighet (t.ex. med lämpliga skrivunderlag eller skärm) hör till materiellt tryggnade av likabehandling enligt 6 § i grundlagen och rätten att delta enligt 14 § i grundlagen.
- Riksdagens biträdande justitieombudsman konstaterade i sitt avgörande (19.11.2013) att stadens centralvalnämnd hade försummat sina lagenliga förpliktelser att sörja för att ordna en ändamålsenlig hinderfri röstningslokal och för att valhemligheten bevaras på förtidsröstningsstället, och gav centralvalnämnden en anmärkning med anledning av det lagstridiga förfarandet. Vid kommunalvalet 2012 (rikets) blev rullstolsburna väljare på förhandsröstningsställen tvungna att rösta så att i deras famn placerades ett fristående skrivunderlag, som hölls upp av valfunktionären. Centralvalnämnden medgav i sin utredning, att det på förhandsröstningsstället (entréhallen i en butik) inte fanns tillräckligt med utrymme för att placera in ett lämpligt hinderfritt röstningsbås.
- Riksdagens justitieombudsman konstaterade i sitt beslut (11.12.2015) att
 - a. om förhandsröstningsstället inte är hinderfritt bör väljarna informeras om detta och att

- b. ett fristående skrivunderlag som placeras i väljarens famn inte tryggar bevarandet av valhemligheten. Detta förfarande uppfyller inte det centrala kravet på valhemlighet, det vill säga att väljaren kan fylla i sin röstsedel i skydd för andras blickar.

4.1.5 Barnens val

Landskapsregeringen har gett JCI Mariehamn i uppdrag att ordna "barnens val" i samband med lagtings- och kommunalvalet 2023. I barnens val får barn rösta på olika djur. Varje kommun får själv besluta om det går att ordna barnens val i den egna kommunen/vallokalen. Barnens val får inte på något sätt störa valnämnden, valförrättningen eller räkningen av rösterna. Det behövs ingen extra person för att ordna barnens val utan det räcker med att materialet läggs fram på ett bord i vallokalen. JCI Mariehamn informerar om barnens val.

4.1.6 Vallängderna

Rösträttsregistret vinner laga kraft fredagen den 29 september kl. 12.00. Efter det skrivs vallängderna ut ur rösträttsregistret och landskapsregeringen skickar vallängderna till kommunerna. Vallängden är gemensam för lagtingsvalet och kommunalvalet. Vallängden skrivs ut röstningsområdesvis och innehåller endast personer som är röstberättigade i antingen 1) både lagtingsvalet och kommunalvalet, 2) endast lagtingsvalet eller 3) endast kommunalvalet.

Vallängden innehåller uppgifter om:

- Kommun
- Röstningsområde
- Samtliga röstberättigade i alfabetisk ordning
- Personbeteckning
- Anteckningar som har gjorts om personen i rösträttsregistret, vilka kan vara:
 - Att personen har avlidit efter att rösträttsregistret upprättats
 - Att personen har framställt ett rättelseyrkande angående rösträttsregistret
 - Om personen saknar rösträtt enligt en korrigerig av en oriktig anteckning som centralnämnden för lagtingsval har gjort
 - Om det gjorts en spärrmarkering med stöd av 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (FFS 661/2009)

Vallängden innehåller rutor där den kommunala centralvalnämnden (förtidsröstningen) eller valnämnden (valdagen) kan kryssa för om väljaren utövat sin rösträtt på valdagen eller genom förtidsröstning för respektive val. **Om väljaren har röstat fylls rutan med ett "X"**.

Om en väljare inte är röstberättigad i antingen lagtingsvalet eller kommunalvalet är rutorna färdigt ifyllda med streck (- - -). Väljaren kan då inte rösta i antingen lagtingsvalet eller kommunalvalet. Om en person inte är röstberättigad i något av valen finns personen helt enkelt inte med i vallängden (den som på valdagen för valnämnden kan uppvisa ett beslut av Ålands förvaltningsdomstol eller Högsta förvaltningsdomstolen om att personen är röstberättigad ska dock tillåtas rösta även om personen inte finns med i vallängden).

Enligt 30 § 5 mom. blir **vallängderna offentliga när valförrättningen har avslutats på valdagen** (efter kl. 20.00). **Bortsett från** om det för en person i vallängden finns en spärrmarkering enligt 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (FFS 661/2009) (utmärkt med ett stort "S" i vallängden). Uppgiften om var denna person bor, d.v.s. att han eller hon hör till ett visst röstningsområde inom en viss kommun, vilket framgår av vallängden är enligt 21 § 4 och 21 punkterna offentlighetslagen (2021:79) för Åland sekretessbelagda.

När vallängderna blir offentliga ska de kommunala valmyndigheterna se till att uppgifterna för en sådan person som omfattas av en spärrmarkering inte lämnas till utomstående. Syftet med spärrmarkeringen i vallängden är därmed att se till att utomstående inte ur vallängden får reda på var en person som omfattas av en spärrmarkering bor.

Vallängden ska i enlighet med 93 § 2 mom. arkiveras efter valet.

4.2 Under valdagen

Enligt 65 § vallagen ska **centralvalnämnderna vid sitt sammanträde på valdagen räkna förtidsrösterna** (om inte färre än 25 personer har förtidsröstat i kommunalvalet och centralvalnämnden beslutat att förtidsrösterna ska räknas med valdagsrösterna). Centralvalnämnden räknar förtidsrösterna i det egna kommunalvalet medan centralnämnden för lagtingsval räknar alla förtidsröster i lagtingsvalet.

Centralvalnämndens räkning av förtidsröster på valdagen **får inledas tidigast klockan 9.00 och ska vara avslutad senast klockan 20.00 (helst tidigare på grund av valrapporteringen)**. I större kommuner kan det finnas ett behov av att inleda räkningen redan under förmiddagen medan mindre kommuner kan inleda räkningen senare under dagen. **Resultatet av räkningen av förtidsrösterna får inte offentliggöras förrän valförrättningen (röstningen på valdagen) är avslutad klockan 20.00**. Detta är mycket viktigt eftersom resultatet inte ska komma någon utanför nämnden till kännedom vilket i sin tur kan påverka valresultatet.

Vid räkning av förtidsrösterna ska centralvalnämnden vara beslutsför hela tiden (fem närvarande medlemmar). I nämndens **protokoll antecknas antalet valkuvert och därefter räknas rösterna på det sätt som föreskrivs i 91 § vallagen** (om räkning av röster i en valnämnd) (beskrivs även nedan).

Förtidsrösterna räknas röstningsområdesvis. De valsedlar som med stöd av 97 § vallagen (det rekommenderas att listan i 97 § ligger framme vid rösträkningen¹) är ogiltiga avskiljs till en särskild grupp och antalet valsedlar i denna grupp räknas (om det kommer ut flera valsedlar ur ett valkuvert räknas detta som en (1) ogiltig röst (se även kapitel 5.4.2 i den här anvisningen för lista över ogiltiga valsedlar). Även antalet blanka röster i röstningsområdet noteras. Godkända röster sorteras så att de valsedlar som gäller en viss kandidat bildar en särskild grupp. Därefter räknas antalet valsedlar för varje kandidat.

¹ https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/201945#pr_12_kap_faststallande_av_valresultatet_och_utfardande_av_fullmakter_97_p_ogiltiga_valsedlar

Om det görs uppehåll i centralnämndens räkning av förtidsrösterna ska samtliga valsedlar och uträkningar hållas förvarade så att ingen utomstående har tillgång till dem.

Obs! Vid prövning av om en valsedel ska lämnas obeaktad på grund av att kandidatnumret har antecknats otydligt ska det strävas efter att utreda vilken kandidat väljaren har avsett att rösta på. Siffrorna kan ha antecknats på olika sätt trots att det finns en angiven mall för hur siffrorna ska antecknas. Nämnden rekommenderas hjälpas åt vid otydligheter. Nämnden behöver vara säker för att en röst ska kunna tillföras en viss kandidat.

Efter avslutad räkning av förtidsröster ska resultatet rapporteras i valrapporteringsystemet. Närmare instruktioner om rapporteringen finns i valanvisning 4.

4.3 Efter valdagen

4.3.1 Kontrollräkning av rösterna och fastställande av valets resultat

Förfaringssättet vid den slutliga rösträkningen beskrivs i vallagens 12 kapitel. Den kommunala centralvalnämnden **ska senast kl. 12 dagen efter valdagen** (kontrollräkningen kan inledas även tidigare), **d.v.s. måndagen den 16 oktober**, inleda granskningen av valsedlarna och av valnämndernas uträkningar i **kommunalvalet** samt avgöra vilka valsedlar som är ogiltiga. Senast fyra dagar efter valet, d.v.s. **senast torsdagen den 19 oktober**, ska den kommunala centralvalnämnden fastställa valets resultat.

Valombuden har rätt att närvara vid den kommunala centralvalnämndens sammanträden för granskningen av valsedlar och fastställande av valets resultat.

Om den kommunala centralvalnämnden upptäcker betydande brister eller fel i valprotokollen, ska den uppmana valnämnden att inom utsatt tid lämna in en utredning om ärendet samt vid behov komplettera det bristfälliga protokollet. Utredningen och de eventuella kompletteringarna ska vara den kommunala centralvalnämnden till handa innan valresultatet i kommunens kommunalval fastställs. Om det finns misstanke om någon form av valbrott kan valinformationen kontaktas för vidare rådgivning.

Valresultatet ska fastställas enligt vallagens 100 § (lagen beskriver detaljerat förfarandet) (i kapitel 4.4 i den här anvisningen finns även ett exempel).

Är en kandidat uppställd ensam på en kandidatlista som inte tillhör ett valförbund, är det slutliga jämförelsetalet lika med kandidatens personliga röstetal. Om kandidaterna inom en lista inte tillhör något valförbund är deras slutliga jämförelsetal lika med det preliminära jämförelsetalet. **Lottdragning om ordningsföljden ska alltid ske om röstetalen eller jämförelsetalen är lika för flera kandidater.**

Om en kandidat inte är valbar eller har avlidit räknas ändå de röster som tillfallit honom eller henne och kommer listan och ett eventuellt valförbund tillgodo.

De kandidater som har de högsta slutliga jämförelsetalen förklaras valda till det antal som ska väljas vid valet.

Ersättare utses enligt bestämmelserna i vallagens 102 § och i kommunallagens 39 §. Ersättare utses i första hand från kandidatlistan, i andra hand från valförbundet.

Observera att inga anteckningar får göras på valsedlarna i något skede av granskningen.

Vid den kommunala centralvalnämndens sammanträde för fastställande av valresultatet ska **protokoll föras i enlighet med 105 § vallagen**. I protokollet ska antecknas:

- Sammanträdestiden
- Närvarande medlemmar och övriga närvarande personer
- De beslut nämnden fattar
- Antalet förtidsröster totalt
- Antalet ogiltiga valsedlar per röstningsområde samt vid förtidsröstning/valdagen
- Antalet blanka valsedlar per röstningsområde samt vid förtidsröstning/valdagen
- Om den kommunala centralvalnämnden har räknat rösterna från två eller flera röstningsområden tillsammans, eller förtidsrösterna tillsammans med rösterna från ett röstningsområde, ska en anteckning om saken göras i protokollet.
- Protokollet undertecknas av sekreteraren samt bestyrks av ordföranden.

4.3.2 Högsta förvaltningsdomstolens avgöranden om giltiga/ogiltiga röster (statliga val)

- En valsedel där siffran på kandidaten hade antecknats på baksidan av valsedeln ansågs inte ogiltig (HFD 1973 A II 34).
- En valsedel kunde inte anses giltig på grund av att väljaren hade strukit över gjord sifferanteckning, om det i övrigt av den på valsedeln antecknade siffran framgick vilken kandidat som avsågs (HFD 1983 A II 1).
- En valsedel ansågs ogiltig eftersom den förutom sifferanteckningen på kandidaten även innehöll anteckningen TJ (HFD 1983 A II 2).
- I cirkeln på en valsedel hade tydligt antecknats siffran 2 och framför den dessutom gjorts två andra anteckningar. Dessa anteckningar kunde inte entydigt identifieras som siffror eller bokstäver och av röstsedeln framgick inte heller tydligt vilken kandidat anteckningarna avsåg. Valsedeln var sålunda ogiltig (HFD 18.2.1977 liggare 631, DN 5196/37/76).
- En valsedel, där kandidatens nummer hade antecknats på baksidan, ansågs inte ogiltig, fastän numret befann sig på samma sida av avvikningen som valnämndens stämpel (HFD 1.4.1977 liggare 1403, DN 548/30/77).
- En valsedel, där siffran 32 och efter det ett kolon och ett kort streck hade antecknats, ansågs inte ogiltig (HFD 4.4.2001).

4.3.3 Offentliggörande och rapportering av valresultatet

Valresultatet ska offentliggöras i enlighet med 103 § 2 mom. vallagen. Den kommunala centralvalnämnden ska **underrätta de valda och kommunstyrelsen** om valresultatet samt offentliggöra det **tillsammans med en besvärсанvisning** på det sätt som kommunens tillkännagivanden görs offentliga. Förutom de valdas namn, titel och yrke eller syssla ska också deras röstetal och slutliga jämförelsetal offentliggöras.

Enligt 109 § vallagen får besvär över ett beslut om fastställande av valresultat i ett kommunalval anföras av var och en vars rätt eller fördel kränks av beslutet. Den som har varit uppställd som kandidat i valet, en etablerad kommunal politisk förening som lämnat in en kandidatanmälan får anföras besvär på den grund att beslutet strider mot lag. Den som är röstberättigad i kommunalvalet eller kommunmedlem får dessutom anföras besvär på den grund att valet har skett i oriktig ordning och att detta har kunnat påverka valresultatet. Besvär anföras enligt 110 § vallagen hos Ålands förvaltningsdomstol inom 14 dagar från det att valresultatet har offentliggjorts.

Förutom offentliggörande ombeds de kommunala centralvalnämnderna även meddela namn och kontaktuppgifter på invalda, första och andra ersättarna (ersättarna utses i enlighet med bestämmelserna i 39 § i kommunallagen (1997:73) för landskapet Åland), etablerade politiska föreningar och etablerade kommunala politiska föreningar som ställt upp kandidater samt valmansföreningar vars kandidater invalts i kommunfullmäktige till Landskapsrevisionen, PB 69, 22101 MARIEHAMN, eller per e-post till revisor@revisionen.ax samt till valinfo@regeringen.ax.

4.3.4 Arkivering, returnering och förvaring

Enligt 93 och 106 §§ vallagen ska vallängden och ett exemplar av sammanställningen av kandidatlistorna och samtliga uträkningar (rörande valresultatet) förseglas samt förvaras som bilaga till den kommunala centralvalnämndens protokoll.

Centralnämnderna ska även sätta in alla valsedlar i omslag som förseglas. Valsedlarna förvaras till dess följande val har förrättats och vunnit laga kraft. Handlingarna från lagtingsvalet förvaras i landskapsarkivet och handlingarna från kommunalvalen i respektive kommuns arkiv. Förutom vad som anges i vallagen rörande arkivering ska **kommunens arkivplan** följas gällande valhandlingar.

Arkiveras:

(Varaktigt)

- Vallängderna
- Sammanställningen av kandidatlistorna
- Samtliga uträkningar rörande valresultatet
- Centralvalnämndens protokoll

(Förvaras tills nästa val har förrättats och vunnit laga kraft)

- Valsedlarna
- Öppnade ytterkuvert som har lämnats obeaktade och som har inkommit till centralvalnämnden efter utsatt tid
- De valkuvert, följebrev och ytterkuvert som har lämnats obeaktade

Förvaras hos kommunen:

- Valskärmar/valbås
- Valurnor
- Återanvändbara skyltar om vallokaler
- Valstämplar
- Förseglingsmaterial

Returneras till landskapsregeringen:

- Oanvända valkuvert och gula ytterkuvert
- Västar för valfunktionärer

4.4 Ett exempel på uträkning av valresultatet

Antal röster:

Parti 1:	Röster:
Anna	20
Pelle	10
Kristina	40
Totalt:	70

Parti 2:	Röster:
Roger	36
Totalt:	36

Parti 3:	Röster:
Jan	50
Bodil	5
Totalt:	55

Jämförelsetal för enskilda listor

Metod: Alla kandidater på samma kandidatlista antecknas i ordningsföljd efter fallande röstetal. Därefter får kandidaterna preliminära jämförelsetal på så sätt, att den första kandidaten får listans hela röstetal som sitt jämförelsetal, den andra hälften därav, den tredje en tredjedel, den fjärde en fjärdedel och så vidare. För de kandidater som inte tillhör ett valförbund är det preliminära jämförelsetalet samtidigt kandidaternas slutliga jämförelsetal.

Parti 1:	Jämförelsetal:
Kristina	70
Anna	35
Pelle	23,33

Parti 2:	Jämförelsetal:
Roger	36

Parti 3:	Jämförelsetal:
Jan	55
Bodil	27,5

Jämförelsetal för valförbund

Metod: De kandidater som tillhör samma valförbund antecknas härefter enligt storleken av deras preliminära jämförelsetal på så sätt, att den med det högsta preliminära jämförelsetalet ställs främst. Därefter tilldelas kandidaterna i valförbundet slutliga jämförelsetal så, att den första av kandidaterna som slutligt jämförelsetal får valförbundets hela röstetal, den andra hälften därav, den tredje en tredjedel, den fjärde en fjärdedel och så vidare.

Parti 1 och 2 har ingått valförbund.

Valförbund mellan parti 1 och 2	Jämförelsetal:
Kristina	106
Roger	53
Anna	35,33
Pelle	26,5

Valresultat

Metod: Alla de i det aktuella valet uppställda kandidaternas namn antecknas på nytt i fallande ordning enligt storleken av deras slutliga jämförelsetal, och vid varje kandidats namn antecknas det slutliga jämförelsetalet.

Om antalet platser som ska väljas är t.ex. fyra blir valresultatet följande:

Kandidat:	Parti:	Jämförelsetal:	Vald
Kristina	1	106	Ja
Jan	3	55	Ja
Roger	2	53	Ja
Anna	1	35,33	Ja
Bodil	3	27,5	Nej
Pelle	1	26,5	Nej

4.5 Checklista för den kommunala centralvalnämnden rörande röstningen på valdagen

Vad?	När?	Avklarat:
Meddelande om valförrättningen	Senast den 8 oktober	
Se till att kommunens valfunktionärer får tillräcklig utbildning	I god tid inför röstningen på valdagen	
Förbered vallokalerna och valmaterialet	I god tid inför röstningen på valdagen	
Räkna förtidsrösterna i kommunalvalet	Efter kl. 9.00 och före kl. 20.00 den 15 oktober	
Inled kontrollräkningen av rösterna i kommunalvalet	Senast kl. 12.00 den 16 oktober	
Fastställ valresultatet i kommunalvalet	Senast den 19 oktober	
Offentliggörande av valresultatet i kommunalvalet	Senast den 19 oktober	
Arkivering, returnering och förvaring av handlingar/material	Avslutande åtgärd	

5 Valnämndens uppgifter

5.1 Allmän information om valnämndens uppdrag

Röstningen i vallokaler på valdagen sköts av en valnämnd. Det finns en vallokal och en valnämnd i varje röstningsområde. Kommunstyrelsen tillsätter i god tid inför ett val en valnämnd för varje röstningsområde. Om kommunen inte är indelad i röstningsområden behöver ingen valnämnd tillsättas, den kommunala centralvalnämnden kan då fungera även som en valnämnd.

En valnämnd består av en ordförande, en vice ordförande och tre andra ledamöter. Kommunstyrelsen utser också minst tre ersättare som uppställs i den ordning de avses träda in i stället för de ordinarie ledamöterna.

Valnämnden är beslutsför då tre ledamöter är närvarande. Den som är kandidat i lagtings- eller kommunalvalet får inte vara medlem eller ersättare i en valnämnd. Förvaltningslagens bestämmelser om jäv tillämpas inte i övrigt på valnämndens medlemmar. Mandatperioden för en valnämnd varar till dess en ny nämnd har tillsatts. Enligt 12 § 2 mom. vallagen ska en ny medlem eller ersättare utses i valnämnden om en medlem eller ersättare avlider, avgår eller utses till kandidat i ett val som hålls under mandatperioden.

Valmyndigheter ska enligt 7 § vallagen sköta sitt uppdrag opartiskt.

En valobservatör som utsetts av landskapsregeringen, av en behörig nordisk myndighet eller av ett behörigt internationellt organ har rätt att närvara när valförrättarna utför sitt uppdrag (landskapsregeringen meddelar kommunerna om det är någon valobservatör som meddelat om sitt deltagande till landskapsregeringen).

5.2 Förberedelser inför valdagen

5.2.1 Utbildning, information och schemaläggning

Valnämnden ska inför valdagen ha fått möjlighet att ta del av landskapsregeringens valanvisningar och valutbildning. Utöver detta kan eventuell ytterligare information/utbildning getts av den kommunala centralvalnämnden.

Hela valnämnden behöver inte nödvändigtvis vara på plats under hela valförrättningen på valdagen. Det finns möjlighet att arbeta i skift. Valnämndens ordförande ska se till att **nämnden har beslutsför sammansättning**, d.v.s. att minst tre medlemmar är närvarande, **då valförrättningen inleds och under hela den tid som valförrättningen pågår**. Samma bestämmelse tillämpas om det är den kommunala centralvalnämnden som fullgör valnämndens uppgifter (d.v.s. då gäller bestämmelsen om beslutsförhet för valnämnden även den kommunala centralvalnämnden). Om möjligt finns det skäl att se till att **båda könen** finns representerade i nämnden under hela valförrättningen.

Vid eventuell schemaläggning bör även följande beaktas:

- Enligt 87 § 2 mom. vallagen ska i vallokalen finnas ett av valnämnden utsett särskilt **valbiträde** som har till uppgift att bistå väljare att genomföra röstningen. En uppställd kandidat eller en kandidats make eller maka, barn, syskon eller föräldrar får inte vara valbiträde (**observera att den här jävsbestämmelsen är skarpare än för valnämnden i övrigt**, det här innebär att det kan finnas situationer där det inte är möjligt att alla medlemmar i valnämnden kan fungera som valbiträde). Med

make eller maka avses äkta makar, personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden och personer som lever i registrerat partnerskap.

- Det ska finnas tillräckligt med valfunktionärer i vallokalen för sjukdomsfall eller andra överraskande situationer. Det finns därför skäl att alltid ha någon/några ersättare på plats även om nämnden är fulltalig.
- Det ska finnas tillräckligt med personer (i förhållande till antalet väljare) som utöver de lagstadgade uppgifterna kan hjälpa och handleda väljarna, vägleda vid köbildning, se till att personer som redan har röstat lämnar vallokalen osv.

5.2.2 Skydd av valhemligheten om antalet förtidsröster är litet eller i små röstningsområden

Om 25 personer eller färre har förtidsröstat i kommunalvalet i en kommun ska den kommunala centralvalnämnden enligt 64 § vallagen besluta att förtidsrösterna ska granskas och räknas av centralvalnämnden tillsammans med valsedlarna från ett av kommunens röstningsområden. Centralvalnämnden informerar då den berörda valnämnden innan valdagen.

Om antalet röstberättigade personer i ett röstningsområde inte är flera än 100 ska den kommunala centralvalnämnden enligt 94 § vallagen i god tid före valet besluta att valsedlarna från det aktuella röstningsområdet ska slås ihop med rösterna från minst ett annat av kommunens röstningsområden. Rösterna ska blandas och därefter granskas och räknas av den kommunala centralvalnämnden. **Obs!** Bestämmelsen tillämpas inte i kommuner som utgör ett röstningsområde.

5.2.3 Vallokalen förbereds

Den kommunala centralvalnämnden ansvarar för att allt nödvändigt material och möbler sänds till vallokalen. Valnämnden ska i god tid före röstningen börjar på valdagen kontrollera att allt valmaterial och all möblering som behövs för valförrättningen finns tillgängligt. Om något saknas ska valnämnden utan dröjsmål kontakta centralvalnämnden.

Följande ska beaktas i förberedelserna:

- Vallokalen ska **vara tillgänglig för alla väljare utan hjälp**
 - Det måste vara möjligt att komma in i lokalen även för exempelvis en rullstolsburen person utan särskild hjälp. Även i övrigt ska lokalen vara utformad så att personer med olika slag av funktionsnedsättning kan utöva sin rösträtt utan hinder.
- Vallokalen ska ha ett **utrymme som är lämpligt för röstningen**. Det ska finnas tillräckligt med plats också för väljare som inväntar sin tur.
- I varje vallokal ska finnas minst en **valskärm/valbås** som garanterar att valhemligheten skyddas. Om möjlighet finns kan det vara ändamålsenligt att ha skilda valskärmar för kommunalvalet och för lagtingsvalet. På detta sätt minskas risken för sammanblandning mellan de båda valen, särskilt om

väljarna får endast en valsedel åt gången. Förfarings sättet kan rekommenderas i de vallokaler där det är möjligt utgående från antalet röstande (i större vallokaler med fler väljare kan det vara svårt att genomföra).

- Det är också viktigt att se till att personer med funktionshinder har ändamålsenliga möjligheter att rösta bekvämt och ostört, t.ex. vid ett särskilt avskärmat bord där man sittande kan fylla i valsedeln. Det behöver därför finnas minst ett lägre bord i vallokalen där personer med t.ex. rullstol eller rullator kan fylla i sina valsedlar. En väljare måste inte fylla i sin valsedel innanför en skärm, men det ska göras på ett sådant sätt att valhemligheten är tryggad.
- Vägen till vallokalen ska märkas ut tydligt, t.ex. med **vägvisare och skyltar**.
- Eftersom valdagen är av stor betydelse för Åland och är att betrakta som en högtidsdag rekommenderar landskapsregeringen **flaggning** vid kommunkanslierna och vid de byggnader som fungerar som vallokaler i landskapet.
- **Sammanställningarna av kandidatlistor** för vardera valet (lagtingsvalet och kommunalvalet) ska finnas tillgängliga. Det ska vara tydligt för väljarna vilka kandidater som är uppställda i respektive val. Med fördel kan kandidatlistorna placeras på flera ställen, t.ex. i väntutrymmen, i vallokalen samt innanför varje valskärm.
- **Vallängden för röstningsområdet.** Vallängderna skickas till de kommunala centralvalnämnderna röstningsområdesvis då rösträttsregistret vunnit laga kraft. Centralvalnämnderna bör kontrollera att alla röstningsområdets vallängder är med och att de är felfria.
- **Valsedlarna** distribueras av landskapsregeringen till den kommunala centralvalnämnden i tillräckligt antal. De kommunala centralvalnämnderna fördelar i sin tur valsedlarna till varje valnämnd.
- Centralvalnämnderna ska se till att valnämnderna har **giltiga valstämplar** på valdagen. Centralvalnämnderna måste ovillkorligen kontrollera att varje valnämnd använder rätt stämpel. Sammanblandning med andra stämplat (t.ex. sådana som använts i statliga val eller med gammal benämning) får inte ske. Om äldre stämpel används ska centralnämnden även se till att det finns en **stämpeldyna** i vallokalen. Stämpeln ser ut som nedan:

- **Förseglingstejp** tillhandahålls av landskapsregeringen i den mån det behövs. Gammal (åländsk) förseglingstejp kan användas, med eller utan märkning.

- **Valurna** för varje vallokal.
- **Uppgift om kommunens övriga vallokaler** och indelningen i röstningsområden. Om en väljare kommer till fel vallokal ska valnämnden ge upplysning om rätt vallokal. Vid behov kan centralnämnden eller valinformationen kontaktas. Alla vallokaler finns även listade på val.ax.
- **Pennor** till väljare (och valfunktionärer). De pennor som används vid röstningen rekommenderas vara kulspetspennor. Tuschpennor eller motsvarande bör inte användas eftersom anteckningen kan ses genom valsedeln och äventyra valhemligheten.

Följande valmaterial ska finnas i vallokalen (sammanfattning):

- 1) Valskärmar/valbås
- 2) Valurna
- 3) Vallängden för röstningsområdet
- 4) Vita valsedlar för lagtingsval
- 5) Gröna valsedlar för kommunalval
- 6) Kandidatlistor för lagtingsvalet och kandidatlistor för kommunens kommunalval
- 7) Landskapsregeringens instruktioner till väljaren om röstning
- 8) Uppgift om kommunens övriga vallokaler och indelningen i röstningsområden
- 9) Skyltar med information om att lokalen är en vallokal och dess öppettider, exempelvis:
 - a. Skyltar som tillhandahålls av landskapsregeringen
 - b. Kommunens egna skyltar
- 10) Av landskapsregeringen utfärdade valstämplar (vid behov även stämpeldyna)
- 11) Förseglingsmaterial (säkerhetstejp)
- 12) Omslagspapper, snören och kuvert
- 13) Protokollsblanketter med bilagor för vartdera valet
- 14) Västar för valfunktionärer
- 15) Pennor till väljarna, kulspetspennor rekommenderas
- 16) Förstoringsglas
- 17) Kontorsmaterial till valförrättarnas förfogande
- 18) Kopia av beslutet om tillsättande av valnämnden, där valnämndens sammansättning framgår
- 19) Landskapsregeringens valanvisningar

5.2.4 Att tänka på vid utformning av vallokalen

I vallokalen ska placeras ett tillräckligt antal stationer för kontroll av identiteten och givande av valsedlar, tillräckligt många valbås/valskärmar samt mottagningspunkter för röstningen.

Utrymmet ska dimensioneras och ordnas så att det uppstår så lite rusning och köer som möjligt. Om det ändå uppstår köer, är det viktigt att köandet ordnas på ett tryggt sätt och så att avstånden hålls samt att det inte stör röstningen eller förorsakar oskäligt besvär för väljaren. Köerna kan också styras utanför vallokalen. Att köandet ordnas på ett lämpligt sätt är särskilt viktigt i det skede då väljarna efter att ha röstat köar till den valfunktionär som tar emot valsedlarna. Valfunktionären ska då övervaka att valhemligheten kan bevaras.

I **valbåset/bakom valskärmarna ska placeras** sammanställningen av kandidatlistorna för lagtingsvalet och kommunalvalet i den kommun vallokalen finns samt en penna, landskapsregeringens instruktioner till väljaren om röstning och vid behov exempelvis ett förstöringsglas.

5.2.5 Allmän information om vallängden

Rösträtsregistret vinner laga kraft fredagen den 29 september kl. 12.00. Efter det skrivs vallängderna ut ur rösträtsregistret och landskapsregeringen skickar vallängderna till kommunerna. Vallängden är gemensam för lagtingsvalet och kommunalvalet. Vallängden skrivs ut röstningsområdesvis och innehåller endast personer som är röstberättigade i antingen 1) både lagtingsvalet och kommunalvalet, 2) endast lagtingsvalet eller 3) endast kommunalvalet.

Vallängden innehåller uppgifter om:

- Kommun
- Röstningsområde
- Samtliga röstberättigade i alfabetisk ordning
- Personbeteckning
- Anteckningar som har gjorts om personen i rösträtsregistret, vilka kan vara:
 - Att personen har avlidit efter att rösträtsregistret upprättats
 - Att personen har framställt ett rättelseyrkande angående rösträtsregistret
 - Om personen saknar rösträtt enligt en korrigerig av en oriktig anteckning som centralnämnden för lagtingsval har gjort
 - Om det gjorts en spärrmarkering med stöd av 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (FFS 661/2009)

Vallängden innehåller rutor där den kommunala centralvalnämnden (förtidsröstningen) eller valnämnden (valdagen) kan kryssa för om väljaren utövat sin rösträtt på valdagen eller genom förtidsröstning för respektive val. **Om väljaren har röstat fylls rutan med ett "X"**.

Om en väljare inte är röstberättigad i antingen lagtingsvalet eller kommunalvalet är rutorna färdigt ifyllda med streck (- - -). Väljaren kan då inte rösta i antingen lagtingsvalet eller kommunalvalet. Om en person inte är röstberättigad i något av valen finns personen helt enkelt inte med i vallängden (den som på valdagen för valnämnden kan uppvisa ett beslut av Ålands förvaltningsdomstol eller Högsta förvaltningsdomstolen om att personen är röstberättigad ska dock tillåtas rösta även om personen inte finns med i vallängden).

Enligt 30 § 5 mom. blir **vallängderna offentliga när valförrättningen har avslutats på valdagen** (efter kl. 20.00). **Bortsett från** om det för en person i vallängden finns en spärrmarkering enligt 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (FFS 661/2009) (utmärkt med ett stort "S" i vallängden). Uppgiften om var denna person bor, d.v.s. att han eller hon hör till ett visst röstningsområde inom en viss kommun, vilket framgår av vallängden är enligt 21 § 4 och 21 punkterna offentlighetslagen (2021:79) för Åland sekretessbelagda.

När vallängderna blir offentliga ska de kommunala valmyndigheterna se till att uppgifterna för en sådan person som omfattas av en spärrmarkering inte lämnas till utomstående. Syftet med spärrmarkeringen i vallängden är därmed att se till att utomstående inte ur vallängden får reda på var en person som omfattas av en spärrmarkering bor. Vallängden ska i enlighet med 93 § 2 mom. arkiveras efter valet.

5.3 Valförrättningen på valdagen

5.3.1 Allmänna bestämmelser

- **Tider för röstning**

Enligt 88 § vallagen ska **vallokalen på valdagen vara öppen för röstning mellan klockan 9.00 och 20.00**. Röstningen ska fortgå oavbrutet under dagen.

En väljare som anländer till vallokalen innan stängning men som ännu inte har hunnit avlägga sin röst (t.ex. på grund av kö) har rätt att rösta innan röstningen avslutas. Om det är kö utanför vallokalen vid stängning ska om möjligt väljarna släppas in till vallokalen och därefter kan dörrarna stängas.

- **Ordningen i vallokalen**

Enligt 53 § vallagen får det inte i eller omedelbart utanför en vallokal hållas tal, publiceras eller delas ut tryckta eller skrivna utrop eller bedrivs någon annan aktivitet som utsätter väljarna för påverkan eller försök därtill, eller som inskränker deras valfrihet på något sätt. Valnämnden har rätt att vidta åtgärder för att upprätthålla ordningen och trygga att valförrättningen fortgår ostörd, vid behov kan polis tillkallas. Det är skäl att hålla uppsikt över valbåsen och med jämna mellanrum kontrollera att det inte görs åverkan på kandidatlistor eller annan utrustning.

Observera att förbudet enligt 53 § endast gäller i en vallokal eller dess omedelbara närhet. Det finns inget allmänt förbud mot att föra valkampanj in i det sista (t.ex. på valdagen).

- **Ifyllande av valsedeln och rätt att få nya valsedlar**

I enlighet med 55 § vallagen ska anteckningen på valsedeln göras innanför en valskärm eller på något annat sätt som garanterar att valhemligheten bevaras. **Väljaren har rätt att på begäran få nya valsedlar. Väljaren ska då riva sönder de först utgivna valsedlarna under valnämndens uppsikt.**

Tyvärr förekommer sammanblandning av kandidaternas kandidatnummer i de båda valen, och ett för stort antal valsedlar blir ogiltiga av denna orsak. Därför ska valförrättningen ordnas så att risken för sammanblandning blir så liten som möjligt. De åtgärder som kan komma i fråga är beroende av hur stort röstningsområdet är och hur vallokalen ser ut. Tänkbara åtgärder är att de båda valsedlarna inte delas ut samtidigt, att röstningen för lagtings- respektive kommunalvalet sker i skilda valbåsar, att någon av nämndens medlemmar särskilt avdelas för att ge väljarna instruktioner eller dylikt. Under alla omständigheter bör nämnden särskilt uppmärksamma väljaren på risken för sammanblandningar.

- **Rätt att ha ett biträde**

En väljare ska enligt 56 § vallagen avge sin röst personligen. På begäran ska dock ett valbiträde bistå vid röstningen. En väljare vars förmåga att göra en anteckning på valsedeln försvåras på grund av en

funktionsnedsättning, sjukdom eller kroppsskada får vid röstningen anlita den person han eller hon själv önskar som biträde. En uppställd kandidat eller en kandidats make eller maka, barn, syskon eller föräldrar får inte vara biträde. Den som bistår en väljare är skyldig att samvetsgrant följa väljarens anvisningar och ska hemlighålla vad han eller hon har fått veta i samband med röstningen.

- **Identifiering**

Alla väljare ska enligt 90 § vallagen kunna styrka sin identitet. Väljaren ska i regel kunna uppvisa en handling som styrker identiteten, t.ex. pass, identitetsbevis eller körkort. En sådan handling ska dock inte ovillkorligen krävas av väljaren om hans eller hennes identitet kan säkerställas på annat sätt, t.ex. om någon i valnämnden känner väljaren och kan identifiera personen.

Diskrimineringsombudsmannen (i Finland) har i samband med de statliga valen rekommenderat att man vid identifiering av en person som använder huvudduk iakttar följande villkor:

- Det får inte krävas att huvudduken kläs av i större omfattning än vad som är nödvändigt för identifiering.
- Huvudduken ska vid behov kunna kläs av så att enbart en valfunktionär av samma kön är närvarande.
- Huvudduken ska kunna kläs av i skydd för andras blickar.

I tidigare val har det visat sig att vissa (oftast äldre) väljare inte äger ett giltigt pass, körkort eller någon annan motsvarande handling. Det här försvårar vid identifiering. I dessa situationer ska valnämnden utöva sin prövningsrätt. Å ena sidan gäller det att se till att alla röstberättigade får utöva sin rösträtt, men och andra sidan också att ingen kan rösta i någon annans namn eller på någon annans vägnar. Valnämnden kan t.ex. utreda om väljaren har någon identitetshandling med foto som inte är giltigt längre eller om det finns någon annan person på plats som kan hjälpa till med utredningen av identiteten.

- **Fotografering**

Det är möjligt att media eller även enskilda väljare begär att få fotografera röstningen i en vallokal. **Valnämnden ska i varje enskilt fall bedöma om fotografering kan tillåtas.** Fotograferingen får inte på något sätt äventyra valhemligheten eller ordningen i vallokalen.

Enligt vallagen ska röstningen ordnas så att bevarandet av valhemligheten tryggas. Fotografering i valbåsen är inte tillåten. Väljaren har både en rätt och skyldighet att bevara valhemligheten i vallokalen. En valnämndsmedlem kan dock naturligtvis inte försäkra sig om att väljaren handlar korrekt i valbåset.

- **Små barn i valbåset**

Väljarna kan tillåtas ta med sig sina små barn till valbåset om detta inte orsakar några störningar. Detta gör att föräldrar i barnfamiljer har möjlighet att rösta och kan stödja demokratifostran för barn.

- **Djur i vallokalen**

Djur ska vänta utanför vallokalen. Detta gäller dock inte ledarhundar eller assistenthundar.

5.3.2 Röstningen inleds

Förfarandet under valförrättningen beskrivs i kapitel 11 i vallagen, samt nedan.

Steg 1: Förbered protokollen

Under valförrättningen ska **protokoll** föras, skilt för vardera valet (ett för lagtingsvalet och ett för kommunalvalet). Protokollen ska föras på blanketter som tillhandahålls av landskapsregeringen. Blanketten är likadan för de båda valen. Till protokollet ska fogas en **bilaga** över den preliminära rösträkningen. Det finns en bilageblankett för vardera valet. Protokollet förs av valnämnden, eller om kommunen inte är indelad i röstningsområden, av den kommunala centralvalnämnden som då fullgör valnämndens uppgifter.

Redan innan röstningen inleds på valdagen kan vissa uppgifter fyllas i på protokollen, t.ex. rörande val, närvarande, uppgifter om röstberättigade samt uppgifter om förtidsröstningen (observera att antalet röstberättigade och antalet förtidsröstande ofta skiljer sig åt mellan lagtingsval och kommunalval).

Steg 2: Utse ett valbiträde

I varje vallokal ska enligt vallagens 87 § finnas ett **valbiträde**, som på begäran får bistå väljaren. Valbiträdet får inte vara uppställd som kandidat i valet, eller vara en kandidats make eller maka, barn, syskon eller förälder. Valbiträdet får **inte påverka den röstande**. Valbiträdet ska hemlighålla vad denna fått veta vid röstningen. En medlem av valnämnden eller en ersättare i nämnden kan fungera som biträde om det inte stör de övriga uppgifterna, men fungerar då inte samtidigt som medlem av valnämnden. Valbiträdet kan bytas flera gånger under valdagen.

Påminnelse: en röstande vars förmåga att göra anteckning på valsedeln är väsentligt nedsatt på grund av funktionsnedsättning, sjukdom eller kroppsskada, får anlita den person han eller hon själv önskar som biträde. Om detta ska göras en anteckning i valnämndens protokoll. En uppställd kandidat eller en kandidats make eller maka, barn, syskon eller föräldrar får inte vara biträde.

Steg 3: Visa att valurnan är tom och försegla den

Enligt 89 § vallagen **inleds röstningen på valdagen med att valnämndens ordförande eller vice ordförande visar de väljare som är närvarande att valurnan är tom**. Därefter **förseglas valurnan**. Valurnan får inte under några omständigheter öppnas efter att den i början av valförrättningen har förslutits. Valurnan får öppnas först när man börjar räkna rösterna efter att röstningen har avslutats.

5.3.3 Röstningen genomförs

Efter att valurnan konstaterats tom och förseglats kan röstningen genomföras. Röstningsproceduren finns beskriven i vallagens 90 §, samt nedan.

1) Väljaren identifierar sig

- Väljaren anmäler sig hos valnämnden i det röstningsområde där han eller hon är upptagen i vallängden. Väljaren ska anmäla sig personligen. Rösträtten får under inga omständigheter utövas genom ombud.
- **Väljaren ska kunna styrka sin identitet.** Om den röstande har med sitt röstkort underlättas röstningen. Det är dock inte obligatoriskt att ha med kortet. Röstkortet ersätter inte ett identitetsbevis.

2) Kontroll av rösträtten och erhållande av valsedlar

- **Valnämnden kontrollerar vilket/vilka val väljaren är röstberättigad i samt att väljaren inte har förtidsröstat** (observera att väljaren kan ha rösträtt i båda valen men förtidsröstat i endast ett av valen, väljaren ska då endast få en valsedel för det val han eller hon inte har röstat i). Väljaren ska maximalt få en vit valsedel (lagtingsval) och en grön valsedel (kommunalval). Aldrig fler valsedlar än det. Väljaren ska endast få ytterligare valsedlar på begäran och då ska de tidigare valsedlarna förstöras under valnämndens uppsikt.
 - Observera att rösträtten kan ha ändrat i förhållande till uppgiften på röstkortet p.g.a. ett rättelseyrkande. **Valnämnden ska alltid följa uppgifterna i vallängden** med endast ett undantag. Det enda undantaget är ifall någon visar upp ett beslut från Ålands förvaltningsdomstol eller Högsta förvaltningsdomstolen som visar att han eller hon har rösträtt i det aktuella valet. Personen ska då tillåtas rösta. Beslutet eller en kopia av det ska överlämnas till valnämnden och bifogas protokollet.
 - Om det i vallängden antecknats att väljaren har förtidsröstat men väljaren enligt egen utsago inte har gjort det ska saken kontrolleras med den kommunala centralvalnämnden.
- Valnämnden ska **ordna granskningen av vallängden så att väljaren inte kan se de övriga röstberättigades uppgifter**. Valnämnden ska se till att väljaren hålls på tillräckligt avstånd från valfunktionären medan funktionären letar fram väljarens namn i vallängden. Vallängden blir offentlig först efter att valförrättningen har avslutats på valdagen.
 - Om det i rösträttsregistret för en röstberättigad har antecknats uppgift om spärrmarkering, har det i vallängden vid denna person skrivits ut bokstaven "S". I fråga om dessa personer är uppgifterna i vallängden inte heller efter valförrättningen offentliga. Dessa uppgifter ska även annars behandlas med yttersta försiktighet och de får inte under några omständigheter lämnas till utomstående.

3) Anteckning om röstningen i vallängden

- **Anteckna i vallängden att väljaren röstat**, antingen i det här skedet eller först efter att väljaren har lagt valsedeln i valurnan (förfarandet beror på hur vallokalen är organiserad, det förstnämnda förfarandet är vanligtvis nödvändigt i större vallokaler medan det sistnämnda kan fungera i mindre vallokaler med färre väljare). Notera med ett "X" i vallängden för det val där väljaren har utövat sin rösträtt.
 - Noteringarna i vallängden bör göras med stor omsorg för att undvika oriktiga anteckningar som senare är svåra att utreda. Valnämnden ska observera att de som noteras som röstande faktiskt lägger sina valsedlar i valurnan. I annat fall måste noteringen ändras.

4) Väljaren gör röstningsanteckningen på valsedeln

- Anteckningen på valsedeln ska göras innanför ett valbås/valskärm eller på något annat sätt som garanterar att valhemligheten bevaras.
- Väljaren ska därefter vika ihop valsedlarna så att anteckningen på valsedeln inte syns.
- Om valsedeln på grund av felaktig röstningsanteckning eller av någon annan orsak blir oanvändbar, ska väljaren på begäran ges en ny valsedel. Om en väljare begär en ny valsedel ska den gamla rivas sönder av väljaren i valnämndens åsyn innan en ny valsedel utges.

5) Valsedlarna stämplas

- När den röstande har fyllt i valsedlarna **uppvisas de hopvikta sedlarna för stämpling för den medlem i valnämnden som sitter närmast valurnan.**
 - Valsedeln måste absolut stämplas. En ostämplad valsedel är ogiltig. Valnämnden ska ovillkorligen se till att väljaren av misstag inte lägger sin valsedel i valurnan innan den har stämplats. Detta kan säkerställas t.ex. genom att den medlem i valnämnden som sitter närmast urnan håller ett papper för valurnans öppning.
 - Endast en stämpel ska stämplas på valsedeln. Försök inte korrigera en dålig stämpel genom att stämpla en till stämpel bredvid den. Om stämplingen inte lyckas på ett tillräckligt sätt, måste valsedeln rivas och väljaren uppmanas att fylla i en ny valsedel.
- En **väljare ska därefter själv lägga de stämplade valsedlarna i valurnan.**

Kort sammanfattning av stegen vid röstning:

- 1) Väljaren identifierar sig
- 2) Kontroll av rösträtten och erhållande av valsedlar
- 3) Anteckning om röstningen i vallängden
- 4) Väljaren gör röstningsanteckningen på valsedeln
- 5) Valsedlarna stämplas

5.3.4 Röstningen avslutas

Röstningen på valdagen ska fortgå utan avbrott till klockan 20.00. Alla de väljare som anlänt innan klockan 20 har rätt att rösta. Precis klockan 20 ska det rum eller den plats där väljarna inväntar sin tur stängas.

När alla de röstberättigade som anlänt på valdagen innan klockan 20 har röstat förklarar valnämndens ordförande eller vice ordförande att röstningen på valdagen har avslutats. Klockslaget då detta sker ska antecknas i valprotokollet.

5.4 Rösträkning och rapportering av det preliminära resultatet

5.4.1 Allmänt

Valnämnden ska slutföra sorteringen och räkningen av valsedlarna (preliminär rösträkning) utan avbrott. **Sorteringen och räkningen får inte avbrytas på grund av sen tidpunkt eller av någon annan orsak.** Den preliminära rösträkningen ska utföras i närvaro av en beslutsför valnämnd.

Valnämnden har rätt att vid behov anlita extra personal för att bistå vid den preliminära rösträkningen. Om andra personer anlitas ska man komma överens om detta med centralvalnämnden i god tid före valdagen. Namnen på dem som ingår i den biträdande personalen ska antecknas i valprotokollet.

När valnämnden utför den preliminära rösträkningen får följande personer vara närvarande:

- valombud eller av dem befullmäktigade personer,
- en valobservatör som utsetts av landskapsregeringen, av en behörig nordisk myndighet eller av ett behörigt internationellt organ.

De närvarande personernas namn ska antecknas i valprotokollet. Om en närvarande person är på plats med en fullmakt ska fullmakten bifogas till valprotokollet.

När valnämnden hanterar valsedlarna får den inte göra några anteckningar på valsedlarna i något skede av granskningen. Valnämnden får inte heller stämpla ostämplade valsedlar. Behandlingen av valsedlarna ska ordnas så att ingen har möjlighet till oegentligheter.

5.4.2 Valnämndens åtgärder för att räkna rösterna

När valnämndens ordförande eller vice ordförande förklarat röstningen på valdagen avslutad, ska valnämnden vidta nedanstående åtgärder (om inte centralvalnämnden fattat ett beslut i enlighet med 64 eller 94 §§ vallagen, valnämnden ska i så fall ha fått information om beslutet och instruktioner på förhand).

Inled gärna rösträkningen med att ordförande/vice ordförande högt går igenom nedanstående steg så att alla närvarande vet vad som ska göras. Alla detaljer behöver inte gås igenom inledningsvis men hur processen ska gå till.

1) Rapportera in preliminär uppgift om antalet väljare i lagtingsvalet senast kl. 20.15

- På valdagen rapporteras senast kl. 20.15 preliminär uppgift om antalet väljare på valdagen i lagtingsvalet (syftet med detta är att redan tidigt under valkvällen få ett preliminärt valdeltagande).
- Valnämnden ska rapportera antalet väljare direkt i valrapporteringsystemet eller till den kommunala centralvalnämnden (centralvalnämnden meddelar på förhand hur detta ska göras). Närmare instruktioner för rapporteringen i valrapporteringsystemet finns i *valanvisning 4*.
- Valnämnden ska följa hur antalet väljare utvecklas i lagtingsvalet redan innan valförrättningen avslutas på så vis att ett preliminärt antal väljare kan konstateras så snabbt som möjligt efter att vallokalen stängts. Valnämnden kan t.ex. föra särskild bok över dem som röstat eller följa användningen av valsedlar (buntar med 100 st. i varje).

2) Valurnan öppnas och valsedlarna för lagtingsvalet och kommunalvalet separeras

3) Räkna rösterna i lagtingsvalet

- Räkna totala antalet röster i lagtingsvalet.
- Sortera rösterna enligt följande: **en grupp per kandidatnummer, en grupp för blanka röster och en grupp för ogiltiga röster.**
 - Valsedeln är ogiltig om:
 - det i valsedeln har antecknats fler än ett kandidatnummer eller om numret har antecknats så otydligt att det inte framgår vilken kandidat som avses, t.ex. ett nummer i fel val,
 - den har försetts med något särskilt kännetecken eller obehörig anteckning, t.ex. vikt på ett speciellt sätt. Den enda anteckningen förutom kandidatnumret som är tillåten är samma kandidats namn,
 - kandidatnumret har antecknats på något annat än en valsedel som tillhandahållits av en valmyndighet, samt om

- den är ostämplad.
 - Den slutliga bedömningen av vilka valsedlar som godkänns görs av centralnämnden för lagtingsval.
- Notera antalet röster per kandidat, blanka och ogiltiga i bilagan till valprotokollet.
- **Rapportera det preliminära resultatet i lagtingsvalet** till den kommunala centralvalnämnden eller direkt i valrapporteringsystemet (beroende på vilka instruktioner som getts av den kommunala centralvalnämnden).

4) Räkna rösterna i kommunalvalet

- Räkna totala antalet röster i kommunalvalet.
- Sortera rösterna enligt följande: **en grupp per kandidatnummer, en grupp för blanka röster och en grupp för ogiltiga röster.**
 - Valsedeln är ogiltig om:
 - det i valsedeln har antecknats fler än ett kandidatnummer eller om numret har antecknats så otydligt att det inte framgår vilken kandidat som avses, t.ex. ett nummer i fel val,
 - den har försetts med något särskilt kännetecken eller obehörig anteckning, t.ex. vikt på ett speciellt sätt. Den enda anteckningen förutom kandidatnumret som är tillåten är samma kandidats namn,
 - kandidatnumret har antecknats på något annat än en valsedel som tillhandahållits av en valmyndighet, samt om
 - den är ostämplad.
 - Den slutliga bedömningen av vilka valsedlar som godkänns görs av den kommunala centralvalnämnden.
- Notera antalet röster per kandidat, blanka och ogiltiga i bilagan till valprotokollet.
- **Rapportera det preliminära resultatet i kommunalvalet** till den kommunala centralvalnämnden eller direkt i valrapporteringsystemet (beroende på vilka instruktioner som getts av den kommunala centralvalnämnden).

När det preliminära resultatet i respektive val har rapporterats in kan nedanstående åtgärder vidtas i en lugnare takt.

5) Granska vallängden

- Om det finns tid kan granskningen av vallängden även vidtas av någon medlem i valnämnden samtidigt som övriga medlemmar arbetar med den preliminära rösträkningen. Det viktigaste är dock att valnämnden relativt snabbt på valkvällen kan rapportera ett preliminärt resultat för respektive val.
- Räkna antalet personer som enligt anteckningarna i vallängden har utövat sin rösträtt i vardera valet.
- Antalet väljare som antecknats ha utövat sin rösträtt i vallängden jämförs med det totala antalet röster i valurnan i respektive val. Dessa antal ska stämma överens. Om de avviker från varandra, ska valsedlarna och anteckningarna i vallängden räknas på nytt tills full klarhet uppnås om antalet

valsedlar i valurnan. Om antalen fortfarande avviker från varandra, ska orsaken till skillnaden undersökas och uppgift om detta jämte orsaken antecknas i valprotokollet.

6) Färdigställ valprotokollen

- När valprotokollen är färdigställda ska de läsas upp och justeras samt undertecknas av ordföranden eller viceordföranden och minst en annan medlem av valnämnden.

7) Paketera valsedlarna och protokollen

- Efter avslutad preliminär rösträkning paketeras valsedlarna, skilt för varje val, och förseglas med för ändamålet avsedd tejp. Protokollet med bilagan för respektive val ansluts till försändelsen.
- På omslaget skrivs adressen till respektive centralnämnd, försändelsens innehåll och avsändaren. Valsedlarna samt protokollet för lagtingsvalet riktas till centralnämnden för lagtingsval och valsedlarna samt protokollet för kommunalval riktas till den kommunala centralvalnämnden.

8) Valsedlarna lämnas in

- Ordföranden och viceordföranden, eller någondera av dem tillsammans med en annan medlem av valnämnden, ska utan dröjsmål inlämna respektive försändelse till vederbörande centralnämnd. Centralnämnderna kan också föreskriva att försändelserna får inlämnas på något annat sätt.

Centralnämnden för lagtingsval har fattat beslut om att **försändelserna rörande lagtingsvalet ska lämnas in till centralnämnden i Självstyrelsegården fram till kl. 24.00 under valkvällen den 15 oktober och därefter till registratörskontoret under måndagen den 16 oktober kl. 08.00 – 16.15**. Valnämnderna i skärgården kan också anlita Åland Post under förutsättning att det kan garanteras att försändelserna är centralnämnden tillhanda senast tisdagen 17 oktober kl. 12.00.

5.4.3 Returnering av överblivet material

Då vallokalen har stängts och den preliminära rösträkningen avslutats ska valnämnden ta vara på stämplat och annat överblivet material. Det är viktigt att oanvända valsedlar inte sprids omkring. Allt överblivet material överlämnas till den kommunala centralvalnämnden.

6 Kostnadsfördelning och ersättning

Bestämmelser om kostnadsfördelningen rörande val i landskapet Åland finns i 117 § vallagen.

Landskapsregeringen ansvarar för:

- kostnaderna för centralnämnden för lagtingsval,
- kostnaderna för rösträttsregistret och vallängderna,
- kostnaderna för valförrättarna och de allmänna förtidsröstningsställena,
- kostnaderna vid kommunalvalet för tryckning av valsedlar, röstkort samt handlingar för förtidsröstning,
- anskaffningen av och kostnaderna för förseglingsmaterial, samt
- hälften av kostnaderna för arvoden, dagtraktamenten och ersättning för resekostnader som betalts till medlemmar, ersättare och biträden i valnämnder och valbestyrelser.

Kommunerna ansvarar för:

- kostnaderna för den kommunala centralvalnämnden,
- kostnaderna för valnämnderna, samt
- kostnaderna för valbestyrelserna.

Kommunen kan enklast få ersättning från landskapsregeringen genom att fakturera kostnaderna. Skicka en faktura i PDF-format per e-post till faktura@regeringen.ax

Ställ fakturan till:

Ålands landskapsregering
Att.: Rättssakkunnig 1
PB 2050
AX-22111 Mariehamn

Precisera de olika kostnaderna i fakturan. Eventuella bilagor ska ingå i PDF-dokumentet. Vänligen skicka fakturan **senast den 30.11.2023**.

7 Mer information och kontaktuppgifter

7.1 Valinformationstjänsten

Från och med förtidsröstningen och fram till och med valdagen betjänar landskapsregeringen valfunktionärerna och väljarna på följande telefonnummer: **0457 35 00 629**. Frågor angående val på Åland kan även skickas till e-postadressen valinfo@regeringen.ax.

Vid rådgivning vid problem under valdagen nås landskapsregeringen även på följande nummer (Obs! Numren ska endast användas av valmyndigheter på valdagen):

- **frågor om valförrättningen, 0457 355 0003**
- **frågor om valrapporteringsystemet, 0457 350 0564**

7.2 Centralnämnden för lagtingsval

Kontaktuppgifter till centralnämndens sekreterare Max Andersson.

- Tel.: 0457 350 0528
- E-post: max.andersson@regeringen.ax

7.3 Val.ax

På hemsidan val.ax finns information om val på Åland för väljare, kandidater/partier och valmyndigheter. På sidorna för valmyndigheter finns exempelvis alla valanvisningar och brev som landskapsregeringen skickat till kommunerna. Under rubriken lagstiftning finns även länkar till all lagstiftning rörande val (inklusive förarbeten till vallagen).

7.4 Valresultat.ax

På hemsidan valresultat.ax kommer den preliminära rösträkningen att kunna följas efter kl. 20.00 på valdagen.